

Platforma Rozumné právo: Daně v Česku jsou nepřehledné a podnikatelé jsou nepřiměřeně trestáni za chyby

V Praze 1. října 2020 – Český daňový systém je nepřehledný. Nedává podnikateli možnost se od státu dozvědět, jak má v konkrétní věci správně postupovat. I přesto ale stát nechává veškerou odpovědnost za řádně uvedenou daň na podnikateli. Navíc, pokud finanční úřad podnikateli doměří daň na základě daňové kontroly, vzniká rovněž povinnost uhradit vysoké sankce. Kromě úroku z prodlení (aktuálně cca. 15 % ročně) je to rovněž penále ve výši 20 % z doměřené částky. Podle členů platformy Rozumné právo je tento stav do budoucna neudržitelný.

Doporučení:

- pokračovat ve snižování daňových sankcí a zajistit, aby lépe rozlišovaly, zda se v konkrétním případě jedná o úmyslné či neúmyslné odvedení daně v nesprávné výši;
 - po snížení úroku z prodlení o šest procentních bodů (s účinností od 1. ledna 2021) zvážit snížení či úplné zrušení daňového penále.
1. Pokud finanční úřad provádí u podnikatele daňovou kontrolu, při doměření daně vedle úroku z prodlení¹ také automaticky uloží daňové penále v drakonické výši 20 % z doměřené částky.
 2. Podnikatel má na úhradu doměřené daně včetně sankcí lhůtu 15 dní od právní moci rozhodnutí. Zákoně možnosti žádat o odložení či o snížení této povinnosti jsou omezené. Přestože byly daňové sankce sníženy novelou daňového řádu účinnou od 1. ledna 2021, jsou členové platformy Rozumné právo toho názoru, že tyto změny nedostatečně reflektují smysl a účel daňových sankcí, resp. obecně funkce daní, které nejsou, resp. nemají být, primárně represivní.
 3. Současné pojetí daňových sankcí je založeno na víře státu, že pokud se doměření daně „prodraží“, podnikatelé budou odrazováni od přiznávání daně v nesprávné výši. Tento přístup však dokládá nepochopení role daní v současném světě. V moderním státě je totiž právní zásada „neznalost zákona neomlouvá“ už spíše jen teoretickým konstruktem.² Proto nelze hledět na jakákoliv porušení daňového práva stejně a dovozovat přísnou odpovědnost bez ohledu na zavinění (tj. zda poplatník úmyslně obešel daňová pravidla či se pouze jednalo o nedbalost). Je nevhodné a nežádoucí trestat všechny stejně, aniž by stát garantoval občanům a podnikatelům, že daňové předpisy budou srozumitelné a jejich výklad bude předvídatelný.
 4. V současnosti se totiž nelze ani při vynaložení maximální péče v době sestavování daňového přiznání dozvědět, jaký je správný výklad daňových zákonů. To je s ohledem na jejich složitost a nepřehlednost tíživý problém. **Přesto daňový řád a finanční úřady vycházejí z fikce, že lidé znají své povinnosti bezvadně, a každou chybu tvrdě trestají.**

¹ Úrok z prodlení činí 14 % + repo sazba ČNB od data původní splatnosti daně až do data skutečné úhrady (od 1. ledna 2021 se úrok z prodlení sníží na 8 % + repo sazba ČNB)

² K tomu viz např. rozhovor bývalého předsedy Nejvyššího správního soudu Josefa Baxy in: <https://nazory.aktualne.cz/rozhovory/soudce-baxa-tahle-zeme-ma-na-vic-nez-zatim-predvedla/r~i:article:764097/>

5. Správnost aplikace daňových norem je finančními úřady obvykle kontrolována zpětně. Daňová kontrola může být zahájena až do tří let od podání daňového přiznání, u složitějších případů běžně trvá i více než tři roky. Společně s délkou odvolacího řízení (rok i více) a délkou řízení před soudy (dva a více let) je obvyklé, že soudy posuzují případy, které se týkají výkladu práva platného před více než šesti lety. **Pravidla jsou tak vykládána zpětně, s právním a hodnotovým náhledem, který v době sestavování daňového přiznání mohl být zcela odlišný.** Trvat za této situace na přísné odpovědnosti za správnost daňového přiznání není, podle členů platformy Rozumné právo, udržitelné. **Stát totiž přenáší odpovědnost a riziko plynoucí z nejasně formulovaných a proměnlivých pravidel pouze na občany a podnikatele, resp. toto riziko s nimi nesdílí.**
6. Česká finanční správa se tak vychyluje od prostého konstatování nesprávnosti daně přiznané podnikatelem k systémovému trestání občanů a podnikatelů za jejich chyby ukládáním daňových sankcí. Již v roce 2015 totiž Nejvyšší správní soud rozhodl, že daňové penále ve výši 20 % z doměřené částky má povahu trestu.³ Ke stejnému závěru došlo i trestní kolegium Nejvyššího soudu⁴ a štrasburský Evropský soud pro lidská práva.⁵ Finanční správa tak ve skutečnosti funguje jako organizace „policejního typu“ namísto servisní organizace státu, jakou by měla být.⁶ **Podle členů platformy Rozumné právo není únosné, aby český právní řád paušálně trestal, nadto vysokými tresty, všechny osoby, kterým je doměřena daň, a to bez ohledu na to, zda se jednalo o chybu nebo zda daňové zákony byly porušeny úmyslně.**
7. Takové pojetí správy daní není v demokratické společnosti založené na společenské smlouvě mezi občany a státem udržitelné. To platí obzvláště za situace, ve které se společnost v současnosti nachází (další vlna pandemie, která bude nutně následována zvýšenou legislativní aktivitou a ekonomickou krizí). **Stát by měl vytvářet podmínky pro to, aby občané mohli řádně aplikovat (jasná) zákonná pravidla, pro jejich případná neúmyslná pochybení mít elementární pochopení a nikoliv je trestat za jejich nedodržování drakonickými sankcemi.**
8. Inspiraci pro změny lze čerpat např. v sousedním Rakousku. Zde v případě, že je doměřena daň z příjmů, v situaci, kdy se nejedná o trestný čin, je ze strany státu požadován pouze úrok z prodlení v řádu několika procent. Ten *de facto* vyjadřuje cenu peněz, kterou požaduje stát za to, že peníze nedostal včas. Naopak v případě spáchání trestného činu přicházejí do úvahy přísné sankce, které se ale řeší v trestněprávní, a nikoliv daňové rovině. V Rakousku je tedy jasně rozlišováno mezi tím, jestli k chybě došlo omylem, resp. z nedbalosti, nebo úmyslně. Lze se domnívat, že naopak tento systém může být – na rozdíl od českého přísně restriktivního – pro poplatníky motivační, neboť při zjištění chyby na své straně doplatí dlužnou částku navýšenou jen o několik málo procent. Český daňový systém tyto situace nerozlišuje a daňové sankce jsou pro oba „hříšníky“

³ Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 11. 2015, č.j. 4 Afs 210/2014-57

⁴ Usnesení velkého senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 4. 1. 2017, sp. zn. 15 Tdo 832/2016

⁵ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva zasedající ve velkém senátu ve věci stížnosti č. 24130/11 a 29758/11 A a B proti Norsku ze dne 15. 11. 2016

⁶ K tomu viz např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 14. 11. 2019, sp. zn. 1 Afs 363/2018, či rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 30. 10. 2019, sp. zn. 5 Af 60/2016 a Krajského soudu v Brně ze dne 19. 2. 2019, sp. zn. 62 Af 25/2016

stejně a paušálně velmi vysoké. S trochou nadsázky lze konstatovat, že v tomto případě finanční správa nahlíží na každého poplatníka trochu jako na „sprostého podezřelého“.

9. Členové názorové platformy Rozumné právo **souhlasí se snížením úroků z prodlení o šest procentních bodů (s účinností od 1. ledna 2021), čímž dojde konečně ke sladění výše úroků z prodlení v daňovém řádu a v občanském zákoníku.** Upozorňují však, že úrok z prodlení bude i nadále vyšší než hodnota peněz v čase a i nadále bude tedy mít fakticky sankční charakter. Jeho výši by tak bylo vhodné ještě více snížit.
10. **Daňové penále automaticky ve výši 20 % z doměřené částky je, podle členů názorové platformy Rozumné právo, nadbytečným a nepřiměřeným trestem.** V případě zrušení daňového penále by podnikatelé, kteří neúmyslně udělali chybu, uhradili pouze úrok z prodlení jako kompenzaci státu za to, že neměl tyto finanční prostředky včas. V případě trestného činu, resp. pravomocného odsouzení za daňový trestný čin, by měl být finanční sankcí pro pachatele peněžitý trest podle trestního zákoníku. Nedošlo by tedy k žádnému „osvobození“ pachatelů daňových deliktů od sankce, pouze by bylo legislativně odlišeno, zda v daném případě došlo pouze k chybě či k úmyslnému obehnutí zákonného pravidla.
11. Uvedená úprava by přitom neměla vést k další kriminalizaci podnikání, neboť už tak strmě stoupá počet trestních oznámení podaných správci daně (v roce 2017 šlo o alarmujících 89 % všech doměrků převyšujících 50 tisíc korun⁷, což je hranice trestného činu zkrácení daně – těžko věřit, že ve všech případech šlo o zjevný úmysl na straně poplatníka).
12. Systémové řešení daného problému představuje taková právní úprava, která společně se zrušením mechanického ukládání penále umožní uložit poplatníkovi za porušení daňových pravidel různě vysokou sankci v závislosti na míře a závažnosti porušení pravidel s tím, že by taková sankce vyřešila pochybení poplatníkovi jednou pro vždy. Taková úprava by lépe odrážela důvěru státu ve své občany, kteří, koneckonců, provoz státu financují.

Co je názorová platforma Rozumné právo?

Názorová platforma Rozumné právo je nezávislá expertní skupina právníků působících v nejrůznějších oborech práva v praxi i v akademii. Jejím cílem je poskytnout vládě, parlamentu a dalším veřejným institucím odbornou oponenturu návrhů zákonů a dalších regulačních opatření a zároveň sloužit jako rezervoár podnětů pro jejich racionální implementaci v tuzemských podmínkách. Platforma Rozumné právo není spojena s žádnou politickou stranou nebo hnutím, obchodní společností nebo jinou institucí a všichni její členové vykonávají svou činnost bez nároku na honorář nebo jinou odměnu. Stanoviska publikovaná na platformě Rozumné právo nejsou stanovisky organizací, v nichž členové názorové platformy působí.

Členové názorové platformy Rozumné právo k 1. říjnu 2020

- Petr Bezouška, občanské právo
- Václav Bílý, finanční právo
- Marie Brejchová, prezidentka Unie podnikových právníků
- Petr Bříza, mezinárodní právo soukromé
- Hana Gawlasová, pracovní právo a právo elektronických komunikací

⁷ Hranice zvýšena na 100.000 Kč novelou č. 333/2020 Sb. s účinností ode dne 1. 10. 2020

- Tomáš Gřivna, trestní právo
- Adéla Havlová, právo veřejných zakázek
- Jan Lasák, obchodní právo
- Robert Neruda, právo hospodářské soutěže
- Petra Nováková, daňové právo
- Tomáš Richter, insolvenční právo
- Markéta Selucká, soukromé právo a ochrana spotřebitelů
- Ladislav Smejkal, pracovní právo a compliance
- Ondřej Trubač, daňové právo
- Jan Wintr, ústavní právo

K řešení dílčích otázek mohou být přizváni další odborníci z různých, i neprávnických oblastí.

Web: www.rozumne-pravo.cz

LinkedIn: [Rozumné právo](#)

Twitter: [@RozumneP](#)

Kontakt pro média: Klára Donathová, tajemnik@rozumnepravo.cz